

İNSAN İLİŞKİLERİ VE ÖĞRENCİ

Doç. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU

İnsan İlişkileri Nedir?

İnsan ilişkileri çerçevesindeki düşüncelerimiz insan'a ilişkin düşüncelerimizden ayrılamaz. İnsan'ı biyolojik, psikolojik ve toplumsal bir varlık olarak düşünürsek, insan ilişkileri insan'ı gerek psikolojik gerekse toplumsal bir varlık yapan özelliklerdir. İnsan ilişkileri toplumsal ilişkilere dir. İnsan, zihinsel gücü, duyguları, başarıları, organik yapısı ve toplumsal ilişkileriyle bir bütündür. Böyle bir bütün ise insan ilişkileri içinde oluşur. İnsan ilişkileri toplumsal ilişkiler olarak insan'ın başkalarıyla her türlü ilişkilerini, etkileşimini ve iletişimini kapsar. İnsan bir çevreye, topluma doğar, orada gelişir, olgunlaşır ve yaşar. İnsanı yaşamında etkileyen en önemli etkilerden birisi toplumsal etkidir. Toplumsal etki insan ilişkilerini bir başka deyişle toplumsal ilişkileri insan yaşamında gerekli kılar. Toplumsal etkinin oluşturduğu, geliştirdiği ve biçimlendirdiği insan ilişkileri, yani toplumsal ilişkiler insan'ın toplumsal davranışlarını belirler ve ortaya koyar. Toplumsal davranışlar insan'ın yaşamında sağlığını, başarısını ve tek sözcük ile mutluluğunu sağlayan en önemli davranışlardır. Bir cümle ile belirtirsek, insan ilişkileri, insanı toplumsal varlık yapan, insanın mutlu olmasını etkileyen başkalarıyla kurduğu etkileşim ve iletişimlerin tümüdür. İnsan ilişkilerinin etkileri yaşamımızın sağlıklı, başarılı, verimli ve mutlu olması toplumda kurduğumuz, kuracağımız ilişkilere yani insan ilişkilerine bağlı olmaktadır. Çevresini öğrenip onu kendi benliği ile bütünleştirmeye ve bireysel olarak gelişmeye çalışan bireyin başarısı onun toplumsal ilişkilerine bağlıdır. İster bireyin zihnindeki bir kavram olsun isterse bir ürün olarak başkaları tarafından değerlendirilsin; bireyin başarısı belirli ilişkilerin sonunda oluşur. Bu oluşumda bir çok etmen rol oynar. Başarı, genel olarak belirlenen bir ölçüte göre yapılan işin, çalışmanın ne oranda gerçekleştiğini gösterir. Başarıyı sağlayan ve değerlendiren insan olduğuna gö-

re insan ilişkileri başarının derecesini belirlemede etkili olacaktır. Hiç kimse ile ilişki kurmadan bir insan'ın başarısından söz etmek olanağı yoktur. Başarımızı yaşamımızda en çok ilişki kurduğumuz insanlar etkilemektedir. İyi ilişkiler başarımızı arttırdığı gibi bize yeni başarı kazanabileceğimiz çalışmalar için itici güç olur. İyi insan ilişkileri dediğimiz zaman, ilişki içinde olanların mutluluğunu, verimliliğini sağlayan ilişkilerden söz ediyoruz. Onun içindir ki çıkara dayalı insan ilişkileri gelişmeye, olgunlaşmaya ve mutluluğa yararlı değildir. Öyle ise iyi insan ilişkilerinden ne kastettiğimizi kısaca belirtelim. İyi insan ilişkileri iki veya daha çok birey arasındaki sevgi, saygı, anlayış ve karşılıklı güven ile haklara dayalı iletişim ve etkileşim olmaktadır. İnsan ilişkilerinin temel dayanağı olan saygı; insanın kendisini tanıması, kabul etmesi ve kontrol etmesi ile başlayıp başkalarını kabul etmesi, tanıması ve kontrol etmesine kadar ulaşan davranışlarının tümünü içerir. Yaptığı işe ve bu iş ile ilgili kimselere saygı duyan, onlarla iyi ilişkiler içinde olan birey yetenekleri ve gayreti ölçüsünde başarılı olacaktır.

İyi insan ilişkileri özellikle öğrencilerin yetenekleri çerçevesinde başarılı olmasını sağlar. Şöyle bir düşünersek en çok başarılı olduğumuz dersler gerek ders olarak en çok sevdiğimiz gerekse öğretmenini sevdiğimiz saydığımız dersler değil midir? Öyle ise derslerde başarı öğrencinin yeteneği ve gayreti kadar insan ilişkilerine de bağlı olmaktadır. Bir öğrencinin ana ve babası ile olan doğal ilişkilerinin yanı sıra toplumsal ilişkilerini, insan ilişkilerini de öğrenmesi ve geliştirmesi gerekir.

Öğrencilerde İnsan İlişkilerini Geliştirme

Kuşkusuz, öğrenci olarak, çocuk olarak, toplumsal oluşumuzu en çok ana ve babamıza, ailemize borçluyuz. Yaşadığı çevreyi, toplumu çocuğa önce ana baba sağlar, tanıtır ve onun toplumsal gelişimini etkiler ve biçimlendirir. Çocuk, öğrenci belirli biçimde ana ve babaya bağlı, onlara muhtaç olarak büyüdüküne göre ana babasıyla arasında bir çok ilişki geliştirmiştir veya ilişkiler geliştirmesini öğrenmesi istenmiştir. Öğrenci kendisine hayat veren ana ve babaya önceleri bağlılığın ve güvenin ağır bastığı sevgi duygularıyla sonra da saygı ve anlayış ile davranmayı öğrenmektedir. Kuşkusuz çocuğun zaman zaman ana babasıyla kurduğu ilişkilerinde saygı konusunda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ana baba ile olan ilişkilerde ana babaya saygı duymak ve toplumun kurallarına göre davranmak sağlıklı olmaktadır. Anam babam eski kafalı, beni anlamıyor, her şeyime karışıyor, yenilikleri bilmedikleri için benim gelişmemi engelliyorlar;

arkadaşlarım arasında yer almama engel oluyorlar, beni küçük düşürüyorlar gibi nedenlerle veya gerekçelerle ana babayı eleştirmek veya onlara bu düşüncelerle yaklaşmak, onlarla ilişki kurmağa kalkışmak başarısızlıkla sonuçlanmakta ve sağlıklı olmamaktadır. Acaba, anam babam yukarda sayılan davranışları gösterse bile ben onlardan anlayış bekleyebilir miyim, onları anlayarak onlara saygı duyarak ve toplumun kurallarını kabul ederek onlara yaklaşamaz mıyım? Ana baba ile ilişkileri düzenlerken, yalnız ana babadan istemediklerimizi yapmamalarını beklemek tek yönlü ve bu nedenle de gerçek saygıya dayanmayan bir ilişki düzeni istemek olur. Ana babaya sevgi, saygı duymadan onların size sevgi saygı göstermesini beklemek sağlıklı ve haklı bir davranış değildir. Ana baba ile ilişkilerde etkileşim ve iletişimi sürdürmek ve bunu güven, anlayış ve saygı ile beslemek şarttır. Davranışları hakkında ana babadan belirli hususları gizleyen, yalan söyleyen bir çocuk ana baba ile iyi ilişki kurma olanağını kaybetmiş olur. Dürüst ve gerçekçi davranışlar karşılıklı saygıyı yaratır ve sürdürür. Çocuğun, öğrencinin sağlıklı insan ilişkileri geliştirmesini ana babanın sağlaması gereklidir. Bu sağlanamamış ise çocuğun yalnız başına ve tek yönlü ilişki geliştirmesi beklenmemelidir. Böyle bir durum "muti, pısrık" ve ilişkileri sürdürmeyen ama her şeye uyan bir birey ortaya koyar.

Ana baba ile iyi ilişkiler geliştirebilen bir öğrenci ailedeki diğer bireylerle de kolaylıkla iyi ilişkiler geliştirip mutlu bir aile yaşamının sürdürülmesine katkıda bulunur. Diğer bireylerle de iyi ilişkiler kurmada sevgi doğması ve bunun giderek saygıya dönüşmesi için hakları tanıma, hoş görü ve anlayışın esas olduğu davranışlar geliştirmek gerekir. Durmadan alan, isteyen ama hiç veya çok az veren bir kimsenin geliştireceği ilişki "çıkara" dayanan bir ilişki olur; böyle bir durum sağlıklı değildir. Aile'deki bireylerle duygusal ilişkilerin sürdürülmesinin yanı sıra akılcı, gerçekçi ve karşılıklı güven ve saygıya dayalı ilişkiler geliştirmek gereklidir.

Öğrencinin ana ve babası ile olan ilişkileri gibi öğretmen ile ilişkileri de onun gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Öğretmen genel olarak bilgi veren başarıyı değerlendiren, duygusal destek ve güven kaynağı olan, zaman zaman yargıç olan, iyiyi ve doğruyu gösteren ve öğrenci hakkında karar veren kimse olarak öğrencinin yaşamında önemli bir yer tutmakta ve rol oynamaktadır. Öğrenci-öğretmen ilişkisi belirli bir süre ve kurallar içinde kaçınılmazdır. Bu ilişkiyi sağlıklı ve verimli kılma yollarını arayıp bulmak gerekir. Kuşkusuz öğrenci ve öğretmen ilişkilerinde, bu ilişkiyi istenilen biçimde düzenlemek yalnız öğ-

rencinin yapabileceği bir iş değildir. İlişkinin düzenlenmesi beraber olma durumundadır. Öğretmeni anlama, sevme ona saygı duyma, bir mecburiyet olmaktan çok öğrencinin geliştirmesi gereken davranışlardır. Öğretmeninden öğrencinin sevgi, anlayış ve saygı beklemesi ise ancak öğretmenin öğrenciyi tanimasından sonra olabilir. Öğrencinin kendisini öğretmenine tanıtabilmesi için önce onun kendisini tanması ve öğrenci olarak onun kendisine saygı duyması gerekir. Zaman zaman kuralları uygulayan öğretmeni kuralları uygulamasından dolayı yanlış değerlendirip, onunla ilişkileri zedelememek gerekir. Sonuç olarak aklımızdan çıkarmamız gereken bir noktayı belirleyelim: derslerde başarı, öğrenci-öğretmen ilişkisinin bir ürünüdür; başarı kendimize olan saygımızı güvenimizi artırır; bize saygınlık sağlar ve yeni başarıları hazırlar. Öyle ise başarı için öğrenci-öğretmen ilişkilerini saygı, anlayış ve adalet içinde geliştirmek ve sürdürmek amacıyla çaba göstermek gerekir. Tek yönlü ve ön yargılardan kaçınmak gerekir.

Öğrenci okulda başarılı, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürmeyi amaçladığına göre insan ilişkilerini en olumlu düzeye çıkarma durumundadır. Okul, amaçlarının ve bu amaçlara göre işleyişin gerektirdiği kuralların belirlendiği ve izlendiği bir ortamdır. Okulda herkesin görev ve sorumlulukları vardır. Okulun işleyişi bir işbirliğiyle yürütülür. Yöneticiler bu işbirliğini sağlama ve öğrenme için okulu belirli bir biçimde işletme durumundadırlar. Yönetime ve öğretime yardımcı bir çok görevli vardır. Öğrenci ile bu görevlilerin ve yöneticilerin arasındaki ilişkinin düzenli ve sağlıklı olması beklenir. Bu ilişkiyi karşılıklı saygı ve toplumsal sorumluluk düzenlemelidir. Bu arada okulda görevli personel arasında Rehberlik ve Psikolojik Danışma uzmanı veya görevlileri varsa onların hizmetlerinden yararlanmak okuldaki insan ilişkilerini geliştirmede sorunlar olursa onları çözmeye yardımcı olmakta ve öğrenci başarısını artırabilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, okulda başarı için şart olan iyi insan ilişkileri ve yardımlaşma sağlanmadan öğrencinin verimli ve başarılı olması güçleşmektedir.

Öğrencilerin Birbirleriyle İlişkileri

Yukarıda değindiğimiz gibi, mutlu ve başarılı bir yaşam, iyi insan ilişkilerine, toplumsal ilişkilere dayanmaktadır. Akranlar arasındaki insan ilişkileri genel olarak arkadaşlık kavramı içinde belirlenir. Arkadaşlık biyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinmelerimizi doyurmak için kurduğumuz ilişki biçimidir. Karşılıklı yardımlaşma, sevgi, güven, saygı, yarar, paylaşma, anlayış ve

hoşgörü gibi davranış özellikleri arkadaşlıkta belirgindir. Arkadaşlık aynı yerde belirli bir zaman beraber bulunmadan başlayıp en üst düzeyde dostluğa kadar gelişen bir ilişki bütünlüğüdür. Arkadaşlık kuvvetli bir gereksinmeye dayalı olarak gelişmiş ise, ve bu gereksinmeyi karşılayabiliyorsa ilişki sürmektedir. Aksi halde geçici olmaktadır. "Çıkara" dayalı arkadaşlıklar sağlıklı ve geçersizdir. Arkadaşlık karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve paylaşma ve hoşgörü ile belirginleşir. Arkadaşlık toplumsal kurallar ile de biçimlenmektedir. Özellikle kız - erkek arkadaşlığı toplumsal kural ve değerlerle oluşmak durumundadır. Kız erkek arkadaşlığı biyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinmelerin doyurulmasını sağlamaktadır. Kız - erkek arkadaşlığı karşılıklı saygı, sevgi ve anlayış ile oluşmaz ve yalnız cinsel boyutta ele alınır ise sağlıklı sürekli olmamaktadır. Kız erkek arkadaşlığında bireyler, cinsel bir varlık olmaktan önce, birer insan olarak kabul edilmeli ve bu tür arkadaşlıklarda iyi insan ilişkileri kurulmalıdır. Kız erkek arkadaşlığı toplumsal değerler ölçüsünde nazik bir konu olduğu için buna ilişkin bir çok sorunlar ve problemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. Arkadaş ilişkilerin sağlıklı ve olumlu olması için karşılıklı anlayış ve saygı'nın esas alınması gerekir.

Öğrenciyi, toplumsal bir varlık, toplumsal bir kişi olarak düşündüğümüze göre ondan, kuşkusuz toplumsal özellikler ve kurallara uyumlu davranışlar bekleme durumundayız. Başkalarıyla ilişki kurma ve bu ilişkileri olumlu hale getirme bir öğrenme sonucu olmaktadır. En yakın toplumsal öğrenme yeri aile olup onu sokak ve mahalle izlemektedir. Sokak ve mahalle, çevremizin gereklerini ortaya koyan iki önemli yaşam yeridir. Öyleyse bazı toplumsal ilişkileri orada öğrenme durumundayız. Şu varki sokak ve mahallemizde karşılaştığımız engeller daha kesin ve sert olmaktadır. Sokak ve mahallede çocuklarla ve komşu çocuklarıyla ilişkilerimizde paylaşma, saygı, anlayış gösterme, hoşgörü ve diğerlerine sevgi ile davranma iyi ilişki kurmamıza, oyunlardan zevk almamıza yol açacak ve bizi mutlu kılacaktır. Sokakta, mahallede ve toplu yerlerde ilişkilerimizde yalnız kendi çıkarımızı düşünmez, diğerlerine saygı duyar, onları da kabul eder, onları anlamağa çalışır ve toplumsal kurallara uyum sağlarsak ilişkilerimiz verimli başarılı ve sağlıklı olacaktır.

Özet olarak, öğrencinin kendine saygı duyması, kendisini tanıması ve bu tutumunu diğerleriyle ilişkilerinde de gösterip diğer bireylerle saygı, sevgi, anlayış ve karşılıklı yardımlaşmaya, paylaşmaya dayalı ilişkiler geliştirmesi, yaşamındaki verimlilik, başarı ve mutluluğun temel koşulu olmaktadır.